

АРХІТЕКТУРА СТАМБУЛА XVIII–XX СТ.

Танірвердієв А.Д., аспірант АХІ

Науковий керівник – Василенко О.Б., док. арх., проф., зав. каф. (кафедра Дизайну архітектурного середовища, Одеська державна академія будівництва та архітектури)

Анотація. В статті показано розвиток архітектури Стамбулу за останні три століття. Багата історично-архітектурна спадщина Стамбулу належить не тільки усьому місту, а і всій Туреччині і є скарбницею архітектурних винаходів, які мали втілення у подальший розвиток турецької архітектури.

З XVII ст. у Турції почалася деяка застійність в економічному розвитку, що вплинуло на розвиток економіки на протязі вього XVIII ст. і відбилося на всіх боках життєздатності населення. Однак, столиця – Стамбул – продовжувала забудовуватися новими спорудами, хоч і з обмеженнями [1]. На протязі XVIII ст. було зведено три мечеті:

- Хекимоглу Алі-паші, 1734;
- Нур Османіє, 1748-1755 рр., Зодчого Симона Кольфі;
- Лалелі, 1759-1763 рр.

Крім того, із важливих будівель покладено початок комплексу палацу Топ-Капи зведенням первісного палацу з дерева на березі Босфору (1709 р.). Обмежені фінансові можливості сприяли зведенню малих архітектурних форм, з яких найбільш бажаними були фонтани. Такі найбільш відомі і збереженні фонтани:

- Ахмеда III перед палацом Топ- Капи, 1728 р.,
- Хекимоглу Алі-паші; Топ-хане (обидва у 1732 р.).

Ще треба відмітити серед значних будівель бібліотеку Ахмеда III (рис. 1) (1719р.). Ця «значна будова» – невелика, прямокутного плану з триарковим портиком і симетричним йому виступом-ліхтарем в середині з повздовжнів фасадів, з купольним покриттям [1].

Рис. 1. Бібліотека Ахмеда III. Загальний зовнішній вигляд

XIX ст. залишило більше архітектурних пам'яток, лише мечеті – п'ять:

- Селіміє, 1805 р.;
- Нусретіє, 1826 р.;

- Ортакей, 1854;
- Валіда, 1871 (зодчий- італієць Монтані);
- Хламідії, 1886 р.

Але саме в XIX ст. світська архітектура почала грати ведучу роль в житті населення. Попереду всього, розчиняються палацові (султанські) будови, до яких відносяться як окремі павільйони у палацових комплексах, так і нові палацові споруди.

З початку XVIII ст. став розростатися комплекс Топ-Капи, який був закінчений у 1804 р. зведенням павільйону Меджидіє. А з другої половини XIX ст. споруджено два палаці: Долмабахче, 1843-1856 рр. (рис. 2) і Бейлербей, 1865 р. Слід відмітити, що архітектура XIX ст. втрачає поступово риси національного характеру і йде в ногу з загально європейськими стилями. Цей вихід позначився у павільйоні Меджидіє (1840 р.), а потім мав розквіт у спорудах початку з другої половини XIX ст. Так, у 3-х поверховому палаці Долмабахче фасади вирішені у змішаному національному з європейськими (необароко) стилі (але інтер'єри – у чистому бароко). Такі ж характерні риси має і палац Бейлербей. Вихід від національної архітектури вирізняє всі визначні споруди Стамбулу у XIX ст., навіть мечеті Нусретіє (бароко) і Ортакей (необароко).

Рис. 2. Палац Долмабахче. Загальний зовнішній вигляд

Туреччина як і інші європейські країни мала дипломатичні відносини з іншими європейськими державами, які мали свої резиденції саме в Стамбулі. Наприклад, літня резиденція італійського посольства, 1894-1900 рр. (італійський архітектор Раймондо де Аронко), стиль – необароко [2].

Так закінчилося в архітектурі Стамбулу XIX ст., ведучими архітектурними стилями якого були європейський бароко у першій половині і необароко – у другій.

З початку XX ст. турецька архітектура стає більше виразною світською, були зведені ще дві мечеті: Босренджи (1913 р.) і Бебек (1915 р.). Подальший розвиток архітектури Туреччини має загальноєвропейський стиль, втілюваний в основному у громадські споруди. Ще у 1883 р. в Стамбулі була організована Академія мистецтв (спочатку, до 1917 р. – Вища Школа витончених мистецтв, потім з 1917 р. – Академія витончених мистецтв (АХ), яка вирощувала самостійні кадри для турецької архітектури [2]. Одним з таких видатних турецьких зодчих XX ст. став Седат Хакки Ельдем (роки життя – 1908-1988 рр.) . Найбільш відомі його споруди:

- Палац справедливості, 1950 р.;
- готель «Хілтон» сумісно з фірмою «СОМ», США, 1952 р.;
- Генеральне управління Акбанку, 1971 р.

З АХ вийшла ціла плеяда саме турецьких зодчих, які ще додатково вчилися у Вищих закладах мистецтв Європи. Тому і архітектурні споруди Стамбулу XX ст. носять досі європейський характер. Такі значні сучасні будівлі Стамбулу:

- Муніципалітет, 1958 р., арх. Н. Ерол;

- готель «Шератон» , проект 1959 р. (але втілений пізніше), зодчі К. Ар Ару, А. Текін, Х. Чачлар і інші;

- Культурний центр, 1969 р., арх. Х. Табанліоглу;

- Промбан, 1972 р., арх. М. Хепгюлер.

Навіть малі архітектурні форми мають громадський характер – це пам’ятки:

- Республіки, 1928 р. (Італійський скульптор П'єро Кононікі);

- Хайраддіку Барбаросі, 1944 р., арх. скульптор А.Х. Бара, Зюхтю Мрорудогло;

- «Ататюрк і молодь» (рис. 3), 1955 р., скульптора Ягуз Герей, Х. Атамулу;

- «50 років Турецькій республіці», 1973 р., скульптор М.Ш. Чаллик [2].

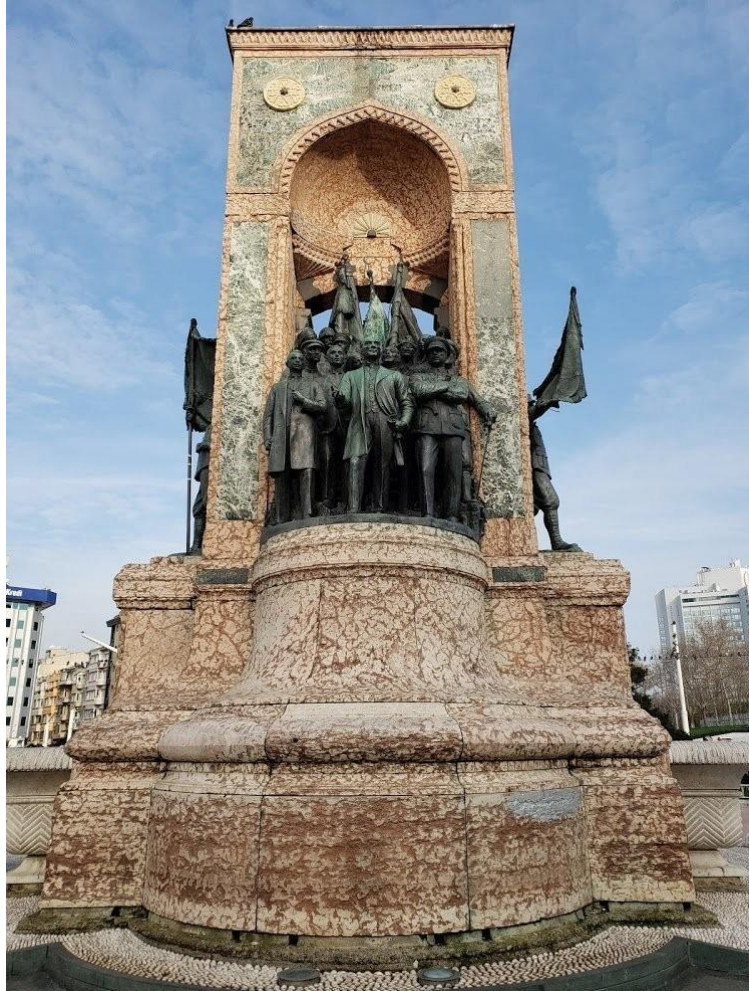

Рис. 3. «Ататюрк і молодь». Загальний зовнішній вигляд

Висновки. Архітектура Туреччини поступово переросла специфічні національні риси, увійшла в середовище загальноєвропейської сучасної архітектури. За останні три століття до початку ХХІ ст. вона зайняла почесне місце серед архітектурних досягнень всіх ведучих європейських країн.

Література:

1. Всесвітня історія архітектури у 12т. Т. 8 (1969). М.: Стройиздат .
2. Искусство стран и народов мира в 5т. Т.4 (1978). М.: Сов. Энциклопедия.